याम २काकनाच्यां च मेदि० ३मङ्गाज्योतिष्मत्यां ४काकनासायां ५काकतुण्ड्यां च राजनि० ।

वायमेशु पु० वायमानामिव प्रियः । कामतृणे राजनि०

वायसोली स्त्री वायसमोड्यते क्रोड-उत्तुमे अच् ङीष् । काकमाचीम् शब्दर० । स्वार्थे क तत्रैव ।

वायु पु० वा-उण् । १स्वर्गगुणवे पञ्चभूतमध्ये भूतभेदे उत्तरपश्चिमविदिगाधिपतौ २देवभेदे ३देहस्थधातुभेदे च अमिधानशब्दे १६४ पृ० दृश्यम् ।

वायुगुल्म पु० वायुना गुल्म इव । अन्नमयांभ्रमे त्रिका०

वायुदारु पु० वायुना दीर्यतेऽसौ दृ-उण् । मेघे त्रिका० ।

वायुपुत्र पु० ६तत्० । १हनुमति २भीमे च वायुसुतादयोऽप्यत्र

वायुफल न० वायुना फलति प्रतिफलति फल-अच् । १इन्द्रकाशे २करकायां च मेदि० ।

वायुभक्ष पुंस्त्री० वायुं भक्षति भक्ष-अण् । १सर्पे राजनि० । स्त्रियां ङीष् । स्त्र । वायुभक्षोऽप्यत्र । वायुभक्षोऽस्य । वायुभक्ष्य तत्रार्थे पुंस्त्री० स्त्रियां टाप् । [शब्दर० ।

वायुवर्त्मन् न० । वायोर्वर्त्म सञ्चारमार्गो यत्र । आकाशे

वायुवाह पु० वायुना वह्यते वह-घञ् । धूमे हेमच० ।

वायुवाहिनी स्त्री वायुं देहस्थवायुं वाहयति सञ्चारयति वह-णिच-णिनि । वायुसञ्चारिण्यां देहस्थसिरायाम्-आयुर्वेदशब्दे १८१६ पृ० दृश्यम् । [भरतः ।

वायुसख पु० वायोः सखा सहचरः अच्समा० । कश्यपे

वायुसखि पु० वायुः सखा यस्य । कश्यपे अमरः ।

वाय्वास्पद न० ६तत्० । वायुसञ्चारस्थाने आकाशे घनञ्जयः ।

वार् न० कु० वृ-क्विप् । अपूपे अमरः ।

वार् पु० वृ-घञ् । १सङ्घे २अवसरे अमरः । स्वयोग्यकाले (णाला) "वारोऽस्तु राजसङ्घः" भा० ३प० । ४द्वारे ५शिवे ६कुञ्जरदन्ते ७अन्ने मेदि० । वार+सप्त अच् । दशसप्तके न० सूर्यादिग्रहाधिष्ठिते ८दिने पु० यथा रविवारः रवि० । स्वामिकं दिनम् । तदानयनञ्च सू० सि०

"मन्दादयः क्रमेण च चतुर्था दिवसाधिपाः । वर्षाधिपतयश्चाहत हतीयाश्च प्रकीर्तिताः । अर्धक्रमेण ग्रहिणो मासानामधिपाः स्मृताः । होरेशाः सूर्यतनयादयोऽधःक्रमतस्तथा ।" सू० "ग्रहैः सप्ताशादयःकक्षाक्रमेण चतुर्वसङ्ख्याका यथा दिनाधिपतया वारेश्वरा भवन्ति । यथा शनिरविचन्द्रभौमबुधगुरुशुक्रा इति । वर्षेश्च सहत्रिकयतत्सवर्दिनात्मकस्य स्वामिनश्चतस्रान्दादयः क्रमेण तृतीयसङ्ख्यका यथा शनिः । यः सप्तत्रयार्थे । ततक्रमश्च यथा शनिभौमगुरुशुक्रचन्द्रबुधसूर्यबुधा इति । चन्द्रात् सप्तमादूर्ध्वकक्षाक्रमेण यथा मासानां त्रिंशद्दिनात्मकानां स्वामिनः कथिताः । ततक्रमश्च चन्द्रबुधशुक्ररविभौमगुरुशनय इति । शनेः सप्ताशादयोऽधः क्रमतः अधःक्रमेण होरेशाः "होरेशि लग्नं भवतश्च चार्धम्" इत्युक्तलग्नार्धमानात्मकहोराणां दिने द्वादश रात्रौ द्वादशेत्यहोरात्रे चतुर्विंशतिहोराणामित्यर्थः । होरा चार्धदिनात्मिका । इति घटिघटिकात्मकेऽहोरात्रे चतुर्विंशतिहोराणामित्यन्ये स्वामिनस्तथा मासेश्वरवदव्यवस्थिताः कथिताः । यथा ततक्रमः शनिगुरुभौमरविशुक्रबुधचन्द्रा इति । अत्र शनेः सर्वोर्ध्वस्थत्वाच्चन्द्रस्य सर्वाधः स्थितत्वात् मासानामध अर्धक्रमः क्रमेणोक्तः अन्यथा कक्षावधित्वाभ्युपगमे विनिगमनाविरहापत्तेः । न तु शनेराद्यावधित्वेन सृष्ट्यादौ दिनवर्षहोराणां स्वामित्वं न वा चन्द्रस्याद्यावधित्वेन सृष्ट्यादौ मासेशत्वं पूर्वखण्डोक्तामीतनदीगैर्विरोधापत्तेः । अत्रोपपत्तिः । होराद्यवस्थानां क्रान्तिवृत्तेऽधःक्रमेण मेषादीनां मध्यवादूर्ध्वकक्षास्थेऽधः क्रमेण होरेशत्वं युक्तम् । यतमहोरात्रे चतुर्विंशतिर्होराः । सप्तत्रिंशत्त्रयो होरेशा मताः चतुर्थो होरेशो द्वितीयदिवसारम्भे स एव प्रथमहोरेशत्वाद् द्वितीयदिने होरेशः एवमुत्तरत्रापि । एवमेतद्वारक्रमेण सावनवर्षे त्रयो वारा अधिका इति पूर्ववर्षेणाटयमवर्षेणाऽधःकक्षाक्रमेण तृतीय उत्तरोत्तरम् । एवं सावनमासे द्वौ वारौ वारक्रमेण मासेश्वराधिकाविति कक्षोर्ध्वक्रमे वारक्रमेणैवाल्पत्वात् कक्षोर्ध्वक्रमेण मासेश्वर उत्तरोत्तरमित्युपपन्नं मन्दादिनाथ श्लोकद्वयम्" रङ्गनाथः ।

वारग्रहस्तिथ ६तमेटात् भिन्नचाकीना यथोक्तं शि०शि० "अर्धोदयादूर्ध्वमधस्तु ताभ्यां प्राच्यां प्रतीच्यां दिशि तद्ग्रहस्तिः । अर्धं तथाऽधस्तु भवाभिरन्धोरवाष्टनन्दक्षितयोऽत्रकाले" सू० । "प्राच्यां ताभिर्घटीभिर्दिनवारग्रहस्तिरर्धोदयादूर्ध्वम् भवति प्रतीच्यां तु तत्राटभः । यतो लङ्कोदये वाराद्यि अतएव च वाराद्युत्तरगोलस्थे चरोर्ध्वघटिकाभिरूर्ध्वम् अतस्तदा लङ्कायां क्षितिजादूर्ध्वम् । दक्षिणे त्वधः अतस्तत्रोदयाटयः वारग्रहस्तिः" प्रमिताः । "भवति तमोभूतेऽस्मिन् सूर्यादौ भास्करादिभिः